

מאמרי אדמו"ר הזקן

— אתהלך — לאזניא —

עם ביאורי

הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ

ד"ה "להבין ענין חטא אדם הראשון"

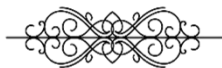
פרשת ראה

תשפ"ה

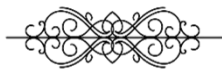
לומדים יקרים,

השבוע מתפרסם השיעור הראשון מתוך שניים על ד"ה "להבין עניין חטא אדם הראשון", מתוך הספר 'אתהלך - לאזניא'.
כרגיל, במקביל לשיעורים החדשים אנו מפרסמים את ביאור הרב ללקוטי תורה על פרשת השבוע.

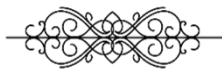

תוכן העניינים

- הקדמה: החטא הראשון2
- עיקר החטא: ההרגשה4
- גודלו של אדם הראשון8
- ההרגשה היא רוחנית ולא גשמית9

הגיליון מוקדש לעילוי נשמת אחי האהוב ינון פליישמן, שנפל במלחמה

הגיליון מוקדש לעילוי נשמת

מורנו ורבנו הגדול אשר מימיו אנו שותים

הרב עדין בן אברהם משה אבן ישראל (שטיינזלץ) זצ"ל

להקדשת החוברות לעילוי נשמת יקיריכם התקשרו: 052-886-8823

להבין ענין חטא אדם הראשון בעץ הדעת.

הקדמה: החטא הראשון

להבין ענין חטא אדם הראשון בעץ הדעת. אני בטוח שזו בעיה שמשותפת כאן לכולם: כנראה שיש כאן אנשים שעוד לא ממש יודעים מה זה עץ הדעת, אבל זה בסדר – אני חושב שגם לאדם הראשון לקח זמן לגלות איפה העץ נמצא. כתוב שגן עדן היה גדול, אז יכול להיות שהוא היה צריך לעשות סיבוב גדול כדי למצוא אותו.

בכל אופן, לפני שנכנסים לעניין, צריך לשאול: למה זה בכלל משנה לי מה היה חטא אדם הראשון בעץ הדעת? לא תמיד יש לי תשובה טובה לעניין הזה, אבל בכל זאת צריכה להיות לכך איזושהי תשובה. באיזושהו שלב צריכה להיות תשובה לשאלה הזאת, מפני שלולי זאת – זה ייוותר כעניין שאין לו שום משמעות. אלא הנקודה היא שבאשר אני בן אדם, אני עובר באיזו מידה על העניין הזה, אם כי השאלה באיזה גיל בדיוק זה קורה זו כבר שאלה אחרת. אמנם רובכם כבר עם ותק של כמה שנים בתורה ומצוות, אבל יכול להיות שאתם עדיין זוכרים: מתי ילד חוטא בפעם הראשונה? יש גיל שבכלל אין לעניין הזה משמעות. למשל, תינוקות קטנים לא מבינים את הדברים הללו בכלל. ובכל זאת, יש גיל מסוים שבו אדם מתחיל להבין שהוא עשה משהו שאמרו לו לא לעשות אותו – אבל הוא עדיין לא מרגיש שהוא חטא. לאחר מכן, לאחר שהילד גדל עוד, הוא כבר מתחיל להרגיש גם את ההרגשה הזו.

יש סיפור משפחתי שאמא שלי סיפרה לי על סבא שלי, שכנראה היה איש מאוד מיוחד. היא הייתה בערך בת חמש, והיא שיחקה עם חברה שלה אצל השכנים, ולפני שחזרה הביתה היא לקחה משם בצל. היא הגיעה הביתה עם הבצל, ושאלו אותה מאיפה הבצל, והיא ענתה שהיא לקחה אותו מאותה משפחה. אז אבא שלה, שהיה באופן עקרוני איש מאוד רך, עמד על זה שהיא תחזור אליהם ותחזיר להם את הבצל, אבל היא בכתה ויללה ואמרה שהיא לא רוצה ללכת, ולא הייתה מוכנה בשום אופן לעשות את זה. סבתא שלי, שאותה הכרתי, לא הייתה אדם סנטימנטלי במיוחד, אבל היא ריחמה על אמא שלי ואמרה שהיא תחזיר את הבצל. אבל סבא שלי סירב, ועמד על כך שדווקא אמא שלי תחזיר את הבצל. לשאלה מדוע דווקא היא צריכה להחזיר את הבצל, הוא אמר לה: 'אם זה לא היה אכפת לה – זה היה סימן לכך שהיא לא יודעת שהיא עשתה משהו לא טוב, וממילא היא הייתה מחזירה את הבצל בלי שום בעיה; אבל זה שהיא לא רוצה להחזיר את הבצל, זה שהיא בכתה כל כך על הבצל מראה שהיא יודעת שהיא עשתה משהו לא בסדר – ולכן אני רוצה שדווקא היא תחזיר אותו.' אני לא יודע מה בדיוק היה הסוף, וכנראה שהיא החזירה אותו בבכי. אבל בכל אופן אני חושב שהסיפור הזה השפיע עליה למשך כל השנים הבאות, ולא רק בנושא הבצלים.

מה שאני רוצה להגיד זה שיש גיל מסוים שבו הילד נעשה מודע לחטאים שלו. אגב,

מה שאכל מפרי העץ אשר הרגיש טעם מתיקות בו, והוא עיקר החטא – מה שבא לכלל הרגשה.

הבעיה – מכיוון שהוא בעצם החטא הראשון. מכיוון שכל אדם הוא בן אדם, אז יש צד שהסיפור של האדם הראשון חוזר אצלנו, וגם אם זה לא בדיוק באותה שרשרת נסיבות. עדיין יש כל מיני דברים דומים. ממילא, כשדנים בחטא אדם הראשון, בעצם דנים בבעיית היסוד של מה זה בכלל חטא? מתי זה נקרא חטא? ולמה החטא הזה? וכפי שיוסבר, יש שאלה של מהו בדיוק החטא – יש עניין של חוסר ציות, אבל מה בדיוק הייתה העבירה כאן?

עיקר החטא: ההרגשה

מה שאכל מפרי העץ אשר הרגיש טעם מתיקות בו, והוא עיקר החטא – מה שבא לכלל הרגשה. חטא אדם הראשון לא בנוי על זה שהוא אכל מהעץ, אלא מזה שהוא אכל ונהנה, ולכן אם הוא היה אוכל את זה מתוך ייסורים – יכול להיות שזה לא היה נחשב לחטא.

על הפסוק בו אדם הראשון אומר לקב"ה על האישה ש היא נתנה לי מן העץ ואכל" (בראשית ג, 12), כותב בעל הטורים שהכוונה היא שהאישה הכתה את אדם בעץ עד שהוא הסכים לאכול. כלומר המשמעות של 'נתנה לי מן העץ' זה שהיא נתנה מכן על ידי העץ, עד שהוא הסכים. זה לא מאוד חשוב לענייננו, אבל רק רציתי שתדעו שיש פירוש זה. אבל השאלה היא, גם אם נניח שהאישה הרביצה לאדם עד שבסופו של דבר הוא אכל – מה בעצם קרה שהוא אכל? הרי

יש הגדרה מאוד מעניינת בהלכה, בנוגע לשאלה עד מתי מותר לילדים לישון באותה מיטה, ובין היתר זה מותר עד הזמן שבו הם מתחילים להתבייש בעירום שלהם. כאשר ילד לא מרגיש שום בעיה בעניין, אז מבחינתו להיות ערום ולהיות לבוש זה אותו דבר. ברגע שהוא מתחיל להתבייש, זה אומר שכבר יש לו איזושהי תחושה בעניין. אמנם הילד קולט מהסביבה שלו שיש איברים שצריך להצניע אותם, אבל יש כל מיני דברים שאנחנו יכולים לקלוט מהסביבה שלנו ולא יהיה לנו אכפת מהם. יש כל מיני ילדים בבית הספר שהמורים שלהם אומרים להם אותו דבר במשך 12 שנה רצופות, והילד לומד שאסור לעשות כך וכך בבית הספר, אבל זה בוודאי לא אומר שמשוהו נקלט לו בפנים. זאת אומרת שהוא מבין שהמורה אומר לו את זה בתור מורה, ושהוא בתור תלמיד צריך לעשות את ואת זה או להגיד את וזה, אבל זה לא מגיע אליו באופן פנימי. באותו אופן יש כל מיני דברים שהחברה אומרת שהם פויה ואסור לעשות אותם, אבל אם אדם נהנה מאותם הדברים הוא ימשיך לעשות אותם כשהוא לא יהיה בסביבת בני אדם. אבל בשלב מסוים יכול להיות שמתחיל להיות לו לא נוח, וזה לא משנה מה המקור של הדברים, ולאט לאט משהו מתחיל להיכנס פנימה.

למה עשיתי את כל ההקדמה הזו? מפני שכאשר אנשים עושים את החטא הראשון שלהם, במובן מסוים חטא עץ הדעת הוא

שבר את ההוראה הזו, שבר את הפקודה ולא הקשיב לה, ומהצד הזה מגיע לו לקבל עונש. אלא שהצד הנוסף שיש בדבר, זה שהוא מההתחלה כבר רוצה את הפרי, ואולי אפשר לומר שהוא רוצה את זה דווקא בגלל שזה אסור, ועצם זה שאדם רוצה משהו מפני שהוא אסור, זה כבר בעצמו כניסה לעולם חדש, מכיוון שעל ידי ההסתכלות הזו אנחנו כבר בעצם יודעים שיש פיתוי בעולם. זאת אומרת שאחרי החטא הראשון אנחנו כבר יודעים שיש דבר כזה פיתוי, ולמעשה אנחנו נמצאים אחרי רשימה גדולה מאוד של חטאים שגורמים לנו להסתכל על כל מיני דברים בצורות שונות.

אבל מדוע בעצם האיסור בכלל נעשה לפיתוי? זוהי נקודה בכלל לא פשוטה שאני לא כל כך רוצה ולא כל כך יכול להרחיב בה. היה לי חבר שגדל במקום שפחדו בו ממלחמות, אז להם כל מיני אימונים כדי לדעת איך לחיות מהטבע. יום אחד הלכנו לטייל, ובעקבות מה שהוא למד בצעירותו הוא ניסה לטעום כל דבר שהוא מצא, והוא גילה כל מיני דברים. גם ילדים קטנים הרבה פעמים מכניסים כל דבר לפה, ועל כל דבר אומרים להם 'לא'. בניגוד לחבר שלי ובניגוד לתינוקות הללו, לנו כנראה אין כל כך תשוקה לאכול עלים של אקליפטוס, ובאותה מידה גם אין לנו תשוקה להרבה דברים אחרים שקשורים לאכילה, שתייה או כל מעשים למיניהם; אבל אצלם אפשר לראות שהרבה פעמים הם נמשכים דווקא לדברים האסורים.

יש גם צדדים אחרים של העניין הזה. יש ילדים, כמו גם מבוגרים, שהתגובה

אדם יכול לעשות עבירה, לאכול את הדבר הזה בגלל שאשתו הרביצה לו – אבל הוא גם יכול להסתובב ולירוק את זה החוצה; או שיכול להיות שמה שקרה זזה שהאדם בכלל לא רוצה לאכול, אבל אשתו מרביצה לו ומשכנעת אותו עד שלבסוף הוא מנסה, ואז הוא בעצמו כבר אמור: 'בעצם זה לא כל כך רע'. זוהי בעצם הנקודה כאן: עיקר החטא הוא לא עצם האכילה, אלא חטא של אדם הוא זה שהוא מגיע לידי הרגשה.

אני רוצה להכניס כאן נקודה נוספת שנכנסת בתוך דברי אדמו"ר הזקן. כשהאישה מסתכלת על העץ כתוב שהיא חושבת "כי תאוה הוא לעיניים" (בראשית ג, ו), וזה חלק מהעניין של 'הרגיש טעם מתיקות בו' שאדמו"ר הזקן מדבר עליו. אם התורה הייתה רוצה רק לתאר לנו איך הפרי היה נראה, היא הייתה יכולה לכתוב שהוא היה פרי אדום, ירוק, סגול או צהוב – אבל זה לא כתוב. מה שכתוב זה שהוא היה תאווה לעיניים, והאישה הסתכלה עליו ככה למרות שהיא ידעה שאסור לה לאכול אותו. מצד מסוים, זוהי ההתחלה של הבעייתיות של העניין, כלומר זה שהפרי נהיה מגרה ומסתכלים עליו בצורה הזו, זה כבר בעצמו דבר בעייתי. כשמסתכלים ככה על הפרי אז הוא יפה, הוא טעים, הוא מפתה – וזה מושך את האדם אל הפרי, וזה מביא אותו לכך שהוא רוצה את הפרי גם בלי איזושהי תחושה של חוסר שהוא רוצה למלא אותו.

למעשה, אדם קיבל הוראה שלא לאכול מן העץ, שאסור לו לעשות זאת – אבל הוא

לא מעט בעניין הזה. בשביל להיות אפיקורס אמיתי צריך להיות תלמיד חכם, ומי שהוא סתם בעל תאווה ושיש לו בערך את אותם רצונות כמו שיש לשכן השימפנזה שלו, כנראה שהוא לא אפיקורס גדול. בכל אופן, פעם אפיקורסים היו מחפשים דברים בשביל להכעיס, ואחד הדברים שהם היו עושים הם היו לוקחים נר של חֶלֶב, טובלים אותו בְּחֶלֶב, ואוכלים אותו ביום הכיפורים – וככה הם היו עוברים על שלוש עבירות חמורות בבת אחת. אבל למי יש היום איזשהו חשק או תאווה לאכול חֶלֶב בְּחֶלֶב? אני מניח שגם יש כל מיני מאכלים אסורים אחרים שאין לכם יותר מידי חשק – למשל אני מניח שאין כאן מישהו שיש לו תאווה גדולה מידי לקחת סרטן חי, לפרק אותו לחתיכות ולמצוץ אותו. חוסר החשק הזה בוודאי קיים גם בנוגע לכל מיני דברים שהם אסורים, וזאת מכיוון שלפעמים היצר הרע הולך לכל מיני כיוונים אחרים.

בכל אופן, אני רוצה לחזור לשאלה: מה בעצם קורה כשהדבר האסור מגרה אותי? יש בוודאי אנשים שאצלם זה בגדר של אובססיביות, ומבחינתם כל דבר איסור מגרה אותם. יש איזשהו דיון בנוגע לשאלה הזו: האם יש אנשים שרוצים לעשות רע? רוב האנשים כנראה לא רוצים לעשות רע, לא לשמיים ולא לבריות; אלא שלפעמים אדם רוצה לעשות טוב לעצמו, ולא כל כך אכפת לו שמישהו אחר סובל – ואז מהצד אפשר לראות את האנשים הללו כאנשים מגונים ומרושעים. אמנם, מהצד הזה זה שאנשים

הטבעית שלהם לכל דבר היא לומר 'לא', ואפילו אותי האשימו בזה כשהייתי קטן. מספרים על אחד שהיה עקשן גדול ותמיד היה מתנגד לכל דבר, שכאשר הגיע ראש חודש והשמש דפק והזכיר לקהל 'עלה ויבוא', אז הוא אמר אחריו: 'לא יעלה ולא יבוא!'; כלומר זה שהוא אומר 'לא' וההיפך לכל דבר כבר נעשה לביטוי. זוהי אמנם לא בדיוק אותה הנקודה, אבל גם כאן אפשר בהחלט לראות שהפיתוי לדבר האסור הוא גם כן חלק מהבעיה.

מדוע בעצם הדבר האסור מגרה אותי? למה הוא לא לפחות ניטרלי, שאז אם אני לא באמת רעב כרגע אני גם לא ארצה לאכול אותו – בין אם הוא אסור ובין אם הוא מותר. שוב, זה שאני רוצה את הדבר האסור, ואני רוצה אותו דווקא עכשיו – זה בעצם חלק מהעניין של חטא עץ הדעת. זאת אומרת שעצם הכניסה אל הדבר היא כבר ההתחלה של השבירה של הפקודה. מעין זה גם אומרים חז"ל, ש"הרהורי עבירה קשים מעבירה" (יומא כט,א). מה הכוונה, מדוע זה כך? מפני שברגע שאדם כבר נכנס לתוך האווירה של העבירה, השאלה אם הוא עושה את העבירה עצמה כבר קצת פחות חשובה. לא תמיד הוא יהיה מסוגל לעשות אותה, ולפעמים הוא באמת יצליח להתאפק מלעבור על העבירה – אבל בסופו של דבר הוא כבר נכנס אל תוך העולם הזה והוא כבר חלק ממנו.

היה זמן שהיו אפיקורסים אמיתיים, אבל היום אני לא יודע אם עוד נשארו; הם בכלל לא דומים להם, והם אולי חמור בדמות אדם, כמו שספר הגלגולים עוסק

לאחד מבני הקהילה שלו: 'אני לא יודע למה אני צריך לומר את כל הרשימה של 'על חטא'. יש שם למשל 'על שחטא שחטאנו לפניך בגילוי עריות' – ואני לא עושה את זה, אז אני לא מבין למה אני צריך להתוודות'. אז אמר לו אותו אחד: 'יש שם גם וידוי של 'על חטא שחטאנו לפני בקבלת שוחד' – ואני לא צריך להגיד את זה; אני מקבל שוחד? אני מעוות את הדין? אלא כמו שאני מתוודה גם על החטאים שלך, גם את מתוודה גם על החטאים שלי'.

בכל אופן, פירוש נוסף ל-'חטא שחטאתי לפניך ביצר הרע' הוא שלפעמים יצר הרע מתלונן: 'אני לא חשבתי אף פעם לעשות דבר כזה וכזה', והוא טוען כלפי האדם שהוא זה שבכלל הכניס אותו לתוך העניין. זאת אומרת שמצד התאוה הטבעית של האדם הוא בכלל לא היה בעניין הזה, אבל לאחר זמן מסוים הוא הכניס את עצמו לתוך הדבר. יש סיפור על איזה נזיר שהיה אסור לו לאכול כל מיני דברים, כמו למשל בשר ביצים וכן הלאה. אבל אותו נזיר החליט שהוא מאוד מאוד רוצה לאכול ביצה, ובגלל שאי אפשר לאכול ביצה חיה, הוא תפס ביצה ומוחו עלה רעיון מבריק – לצלות אותה על נר. אז כרע על ברכיו והתחיל לצלות אותה, ובדיוק נכנס לתא שלו ראש המנזר וראה מה הוא עושה, אז אומר לו הנזיר: 'מורי ורבי, זה לא אני שעשיתי את זה, זה השד שפיתה אותי לעשות את זה – ומה אני יכול לעשות מולו?'. ואז הציץ מאחוריו השד הקטן ואמר: 'אתה שקרן! רק עכשיו נודע לי שאפשר לצלות ביצר על נר'. זאת

מעוניינים לעשות רע באשר הוא רע, אלא הם מעוניינים לעשות רע רק באשר הוא מועיל או מעניין. זאת אומרת שהם לא עושים את הדברים הללו מפני שהם רעים, זה לא המניע שלהם, אלא יש להם כל מיני סיבות למה לעשות דברים והם עושים אותם למרות שהם רעים.

זה אמנם רלוונטי רק לעוד חודש מעכשיו, אבל יש יש כל מיני דברים מוזרים שאומרים ב-'על חטא' ביום הכיפורים, ואחד מהם הוא שאומרים "על חטא שחטאנו לפניך ביצר הרע". מה הכוונה? רוצים לומר שאת כל החטאים אנחנו עושים עם יצר הטוב, אבל יש חטאים מסוימים שאותם עושים עם יצר הרע ועליהם צריך להתוודות? אלא שאחד הפירושים לעניין הזה הוא שהכוונה כאן ב-'יצר הרע' היא לא ליצר שהוא רע, אלא ליצר שהוא משתוקק אל הרע, במובן זה שהרע הוא דבר שמגרה את האדם. זאת אומרת שהכוונה כאן ב-'יצר' היא של תשוקה, של השתוקקות אל הרע, רציית הרע באשר הוא רע; לא מפני שהוא נעים או טעים, אלא האדם רוצה אותו מפני שהוא יודע שזה רע, ודווקא ככל שזה יותר רע כך זה יותר מגרה אותו. ובאמת, מהבחינה הזו זהו חטא מיוחד שמצריך 'על חטא' משלו.

הרשימה של 'על חטא' היא בעצם קצת כמו מבחר של חטאים בתוך קטלוג; זה לא אומר שלכולנו יש את כל החטאים הללו, אבל הם כולם מופיעים בקטלוג: אני לא הולך לקנות את הכל, וחלק מזה הוא הסחורה שלי וחלק הוא לא, אבל הכל מופיע שם. מסופר על רב אחד שאמר

והענין, דהנה אדם הראשון קודם החטא היה כלול מבריאה יצירה עשייה: ראשו בבריאה, וגופו ביצירה ורגליו מעשיה. ובעולם העשייה הוא אשר טעם מפרי העץ, זה היה חטאו עכשיו, ועניינו הוא ברוחניות מתיקות התפוח, שהרי חיך

האני שלי נמצא בקומה מסוימת, וחלק מכל מה שמדובר עליו בספרים הקדושים נוגע לשאלה באיזו קומה אני בעצם נמצא. הקומה הנורמלית של בני האדם היא קומת ה'נפש'. אגב, לכן מדובר בזוהר על כך ש-"זכה יתיר – יהבין ליה רוחא מסטרא ד'חיות הקודש', זכה יתיר – יהבין ליה נשמתא מסטרא דכרסיא" (זוהר ח"ב צד,ב). זאת אומרת שבדרך כלל אדם חי בקומה הראשונה, וזה ה'אני' שלו, אלא שבעצם האני שלו בנוי לגובה. אמנם, לרוב הקומות הללו לא רלוונטיות עבורו מכיוון שאלו הקומות שהן הרבה יותר גבוהות ממנו, ורק אם הוא יתאמץ במיוחד הוא יצליח לעלות קומה או שתיים, ובאופן תיאורטי הוא יכול להגיע גם עד לקצה העליון של הבניין. אגב, יש גם לא מעט אנשים שמחליטים שלא מתאים להם לחיות בקומת הקרקע, אלא הם מעדיפים לגור במרתף, או אפילו במרתף של המרתף. אבל בסופו של דבר זו בחירה של האדם היכן הוא רוצה לחיות, איפה הוא ממקם את האני שלו, וזה דבר שבהחלט אפשר להאריך בו.

בכל אופן, אדם הראשון הגיע מן הארץ עד הרקיע, זאת אומרת שהוא היה בכל העולמות. ההבדל בין אדם הראשון לפני החטא ולאחר החטא זה לא שכל בני האדם נעשו כעת יותר קטנים מבחינת השלמות שלהם, אלא שמקור התודעה שלנו הוא כבר רב קומתי או רב שכבתי. בעיקרו של דבר אנחנו חיים רק בעולם

אומרת שלפעמים יצר הרע אומר שלולא האדם הוא בכלל לא היה יודע שאפשר לעשות את הדברים הללו, ואם האדם לא היה מספר לו עליהם אז הוא לא היה מודע לקיומם והוא לא היה חושב עליהם. נחזור לענייננו. אמרנו שהבעיה הראשונית והבסיסית של החטא היא הרצון והתאוה אל הדברים האסורים, ודיברנו על השאלה מדוע כאשר דבר מסוים הוא רע או אסור הוא מפתה אותי? ה אדם לא עושה דברים שלא מפתים ולא מעניינים אותו, ולכן בעצם ההתחלה של החטא היא כשהוא מתחיל לחשוב ולהתעניין בדברים הללו.

גודלו של אדם הראשון

והענין, דהנה אדם הראשון קודם החטא היה כלול מבריאה יצירה עשייה: ראשו בבריאה, וגופו ביצירה ורגליו מעשיה. יש בגמרא (חגיגה יב,א) מחלוקת מה היה הגודל של אדם הראשון: האם בגובה של מהארץ עד לרקיע, או מסוף העולם ועד סופו, ובכל אופן לאחר שהוא חטא הקב"ה שם עליו את היד שלו והקטין אותו. בכל אופן, מה העניין של האדם שראשו בבריאה, גופו ביצירה ורגליו בעשיה? באופן כללי, מדובר על כך שיש חמש מדרגות בנפש: נפש, רוח, נשמה, חיה ויחידה. איפה נמצאות מדרגות הנפש? בעיקרו של דבר, התשובה היא שהנפש בנויה כמו בניין רב קומות: התפיסה של

לקרות. זה לא תמיד סימן למעלה ולקדושה, אבל לפעמים אדם אוכל והמחשבה שלו תקועה בעניינים אחרים, ובגלל הוא לא מרגיש וטועם באמת מה הוא אוכל עכשיו. זאת אומרת שהרבה פעמים האדם נמצא בשני עולמות במקביל: מצד אחד הוא חושב על כל מיני דברים, אבל מצד שני הוא גם מרגיש את הגוף שלו. הדברים הללו לא חייבים להיות בסתירה זה לזה: יש את 'הגובה האנושי' של האדם, שהוא מתחיל מכפות הרגליים שלו ומסתיים בראש; אלא שיכול להיות שהראש של אותו אדם נמצא בעננים, וממילא הוא לא גר רק בקומה אחת של הנפש.

לענייננו, הראש של אדם הראשון מגיע עד לעולם העליון, והכוונה היא שאדם הראשון בשלמותו הוא הוויה שבצד אחד נמצאת בעולם הבריאה, ומהצד השני שלה היא מגיעה עד לכך שרגליו בעולם העשיה. ובעולם העשייה הוא אשר טעם מפרי העץ, זה היה חטאו עכשיו. לכאורה, החטא של אדם הראשון הוא לא חטא של מעלה, אלא חטא של מטה. מהצד הזה, השאלה כאן היא מה היחס בין המעלה והמטה? איך קורה שהמעלה מתייחס אל המטה? יש כאן קשר בין העולמות הללו, והשאלה היא מהו בדיוק טיבו של הקשר הזה.

ההרגשה היא רוחנית ולא גשמית

ועניינו הוא ברוחניות מתיקות התפוח. השאלה היא איך אני מרגיש את התפוח, אך לא מצד חוש הטעם; מהי אם כן 'רוחניות מתיקות התפוח'? שהרי חץ

אחד, ורק לפעמים אנחנו יכולים להרגיש שיש משהו שהוא קצת יותר גבוה מאיתנו – אבל לא הרבה מעבר לזה. במילים אחרות, ההבדל ביננו לבין אדם הראשון הוא העניין של הגדולה, שמישהו נמצא בתודעה שלו בכל העולמות.

לפעמים יש מצב שבו כל החיים של האדם נקודת האני שלו עומדת בנקודה שהיא בקושי חייתית. לדוגמה, יש כל מיני סוגים של אנשים שאוכלים, ואחד מהם הוא מי שאוכל ממש בתוך הצלחת, וכל הנפש שלו שרויה וסקועה בתענוג הגשמי, ומהצד הזה הוא אוכל בדיוק כמו בעל חיים עם כל החושים החייתיים הללו. אותו אדם שאוכל ושותה כך, בהחלט מסוגל לעלות קומה בתוך הנפש, בתוך עצמו. אני לא מדבר על עלייה לעולמות עליונים יותר, אלא עלייה לעולמות שבתוכו. זאת אומרת שאמנם יש אנשים שיש להם מעט מאוד חיים מעל החגורה, אבל בכל זאת לכל אדם יש מצבים מסוימים ואופנים מסוימים שבהם הוא יודע בתוך המודעות האישית שלו שהוא יכול לעלות.

אותו אדם עצמו יכול להיות בשכבה מסוימת של עצמו, והוא יכול להחליט האם הוא רוצה ללכת לעולם גבוה יותר או נמוך יותר. ההחלטה הזו היא רצונית לגמרי: אדם בהחלט יכול להתמכר לזה שהוא נמצא למטה, וזה גורם לכך שהוא לא רוצה לחשוב על שום דבר אחר. אבל לפעמים גם כשנמצאים למטה יודעים שיש משהו אחר, ושיש אפשרות לעלות גבוה יותר. זאת אומרת שאדם יכול להגיע למצב כזה שהוא עדיין אוכל, אבל בלי לדעת מה הוא אוכל – וזה דבר שיכול

הגשמי הוא המרגיש המתיקות הגשמיות, אבל החיך שבאברי הנפש השופע בחיך הגשמי כח הרגשה גשמיות לא יוכל לטעום מתיקות הגשמיות שבתפוח שאינו מערכו כלל, כי אם ירגיש מתיקות הרוחניות השופע בתפוח הרוחניות הוא כמו מתיקות איזה סברא עמוקה.

כמעט לגבי כל החושים שלנו: מה שאני מרגיש באמת, הניתוח הכי בסיסי של ההרגשה שלי, נוגע להרגשה פנימית. אפשר לדון מבחינה פילוסופית ואפילו להוכיח שאין איזשהו דבר חיצוני לי, אלא כל מה שאני יודע ומכיר באמת זה את החוויה הפנימית שלי, את החוויה שמתרחשת במוח – ששם כמובן אין איברי חישה, מכיוון שאיברי החישה נמצאים רק באזורים אחרים של הגוף.

זה אמנם לא הזמן להרחיב בעניין הזה, אבל אני רוצה להביא דוגמה לעניין. יש כל מיני מכשירים שמודדים כל מיני דברים. המכשיר המודד כשלעצמו יכול להימצא קרוב או רחוק, ובשלב הבא של המדידה יש את האופן שבו הדברים מוצגים: יש מחוג, פעמון, אור שנדלק וכן הלאה. העניין הוא שלאור שנדלק למשל הוא רק מקבל את ההוראה להידלק, אבל אין לו שום תחושה או הרגשה בעניין. אם למשל יש לי במכונית איזושהי נורת אזהרה שנדלקת, למשל אם נדלקת הנורה שאומרת שאין לי מספיק דלק ברכב – הרי שהנורה הזו כשלעצמה איננה יודעת שבאמת אין לי מספיק דלק ברכב, והיא לא יכולה להשיג את הדבר הזה בעצמה. מהבחינה הזו, המכשירים מודדים כל מיני דברים, והם עושים את על ידי כל מיני תנועות – אם זה שעון ואם זה מכשיר אחר – אבל המכשיר לא מרגיש בעצמו שום דבר. כל מה שהוא עושה זה שהוא

הגשמי הוא המרגיש המתיקות הגשמיות, אבל החיך שבאברי הנפש השופע בחיך הגשמי כח הרגשה גשמיות לא יוכל לטעום מתיקות הגשמיות שבתפוח שאינו מערכו כלל, כי אם ירגיש מתיקות הרוחניות השופע בתפוח הרוחניות הוא כמו מתיקות איזה סברא עמוקה. אלו דברים שצריך לעיין ולפלפל בהם, אבל הנקודה העיקרית כאן זה לומר כך: כשאני אומר שמשוהו מתוק, אני בעצם מתכוון לכך שאני מרגיש את המתיקות באברי חישה גשמיים לגמרי, בעצבים שהם אברי תחושה שמרגישים טעם. אגב, מסתבר שאנחנו לא מרגישים את הטעמים השונים באותו חלק של בלשון, אלא את המתוק מזהים במקום מסוים, את החמוץ במקום אחר וכך גם את המר. המתוק נמצא בחלק הקדמי של הלשון, וזה קשור לכך שאת הדברים המתוקים אנחנו אוהבים ללקק.

בכל אופן, איבר החישה יודע להרגיש שדבר מסוים הוא מתוק ודבר אחר הוא יפה. חלק מהעניין הזה הוא בעיה פנימית שיש כאן, שנוגעת לעניין של 'מתיקות הרוחניות השופע בתפוח'. הבעיה היא שהתחושה היא תחושה, ולתחושה הזו יש תרגום שנעשה במוח, ובעצם זה אחד הדברים המוזרים: החוש, הכלי שמרגיש את הדברים, הוא כלי שנמצא למשל על הלשון, אבל התחושה שיש לי בזה היא בכלל לא נמצאת בלשון. המצב הזה נכון

למעשה בפרטים של העניין הזה, הרי שעדיים באופן כללי ניתן לומר שמה שבעצם האדם מרגיש בפנים, זהו סוג של הרגשה רוחנית. זה נכון שמה שאני מרגיש בחוץ הוא הרגשה גשמית, אבל זה לא דבר שאני יכול להרגיש אותו. החלק שמרגיש מה הטעם של דבר מסוים לא באמת יכול לחוש בהבדל בין מתוק למר, מכיוון שבסופו של דבר הוא לא מבין שום דבר. רק כהערת אגב: אני לא יודע אם התרגום של המוח הוא אוניברסלי או לא, ויש לא מעט אנשים שעסקו בשאלה הזו. אנחנו יכולים להסכים שדבר מסוים נקרא אדום ודבר אחר נקרא כתום, אבל אין לנו שום דרך לדעת אם מה שאני רואה בתור אדום זה מה שאתה רואה בתור אדום, כלומר אין לנו שום דרך להשוות את הדרכים בהם אנו רואים את האדום. זאת אומרת שיכול להיות שאת מה שאני רואה בתור אדום, אתה הייתה מתרגם כצהוב. במילים אחרות כל מה שאנחנו יכולים להסכים עליו זה שאנחנו קוראים לאותם הדברים באותם השמות, אבל אין לנו שום דרך לדעת האם זה יוצר אצלנו את אותה התחושה. לו היה מושג של טלפתיה אמיתית, שבה אני יכול להרגיש או לראות בעיניים שלי את מה שמישהו אחר רואה בעיניו, אז אולי היה אפשר להשוות את הדברים שאנחנו רואים. שוב, אפשר למדוד את הצבע האדום ולראות שהוא יוצר אורכי גל כאלה וכאלה, אבל זה בסף הכל מעיד על איזושהי קורלציה – אבל עדיין לא אומר דבר על התחושה הפנימית שנוצרת מהדברים הללו. זאת אומרת שגם אם אין לנו את אותה התחושה לגבי

מקבל איתותים שאומרים לו כל מיני דברים: זה אומר שחסר דלק, זה אומר שנוסעים במהירות גבוהה מידי, וכן הלאה. לכאורה כל החיישנים עובדים באותה צורה, אלא שלאמיתו של דבר כל אחד מהם באופן אחר לגמרי ומעביר מידע אחר לגמרי, ורק כשהאיתות עובר הוא לכאורה מופיע באותה צורה.

לאחר שהאותות הללו מופיעים, האדם מקבל אותן בכל מיני דרכים: הוא רואה משהו ירוק בחוש הראייה, שומע צליל על ידי חוש השמיעה ומריח ריח טוב בחוש הריח, וכן הלאה. לאחר שהאדם מקבל את האותות הם עוברים למוח שלו – ואני לא מתכוון כאן דווקא לנפש הפנימית של האדם, אלא אפשר לדבר כאן אפילו על המוח. המוח יכול לקבל רק כל מיני איתותים, אבל הבעיה היא שבסופו של דבר אני מרגיש שאכלתי משהו מתוק, והשאלה היא בעצם: איך אני מרגיש את המתוק? איך אפשר להרגיש משהו כאשר התחושה וההרגשה כלל לא נמצאות שם? מצד אחד הלשון שלי לא באמת יכולה להרגיש משהו, אך מצד שני המוח לא יכול לקלוט את הדברים הללו. אלא הנקודה היא שלמוח יש אפשרות לקלוט כל מיני דברים גם מרחוק, ולמשל הוא יכול לחוש תחושה של עונג – והתחושה הזו יכולה להגיע אליו דרך כל מיני צינורות. המקבל את האותות השונים דרך הצינורות הללו, ואז זה מצלצל לו בכל מיני דרכים: זה נעים, זה לא נעים; זה טוב, זה כואב וכן הלאה.

למרות שכל מי שעוסק בפיזיולוגיה ובביולוגיה ובניתוחים של המוח עוסק

באמת מתברר שהמתוק שנמצא בתוכי כולל בתוכו כל מיני דברים, וממילא המתוק של הסברה והמתוק של התפוח הם בעצם אותו מתוק, מפני שהם כולם חוויות פנימיות. אמנם יש דברים שונים שגורמים לתחושה של המתוק, ולמשל המתיקות של הסברה לא עוברת דרך איברי הטעם, ואילו המתוק של התפוח כן עובר דרך אברי הטעם; אבל כאשר התחושות האלו ממשיכות הלאה, אל מעבר לחושים – אז הם כביכול מתערבלים באותו המקום.

אם למשל ניקח איזשהו מחשב משוכלל שמקבל אותות מכל מיני מקומות, אז אפשר להכניס לו מהירות רוח, טמפרטורה, לחץ ברומטרי וכן הלאה, ובתוך המחשב כל המדדים הללו יופיעו בתור סדרה של אותות חשמליים בינאריים. יוצא, שמה שיש בתוך המחשב זה רק סוג מסוים של פס מגנטי, שהוא כביכול יוצר את נפשו של המחשב. זה נכון שבחוץ רואים כל מיני דברים אחרים, אבל בסופו של דבר הכל חוזר לאותות אלקטרוניים. באותו אופן, גם בתוך האדם, החושים שלנו מתורגמים לדברים לא חושיים. אם היה לי פה או לשון ארוכה יותר בתוך המוח אז היה אפשר לומר שמהו עובר מהפה הזה לפה הזה, אלא שכמובן זה לא עובד ככה. כל הדיווחים מהחושים של האדם הם דיווחים פנימיים, ובמובן מסוים הם כולם רוחניים, ומהצד הזה כל אדם בעצם חי בתוך עולם פנימי. רק בהערת אגב: אפשר, גם לבעלי חיים וגם לבני אדם, לגרות מרכזים מסוימים אצלם, ולמשל לגרום לאדם שישמע

דברים מסוימים, הרי שאנחנו מסכימים שקוראים לזה באותו שם ולכן אנחנו יכולים ליצור קשר בינינו, ולהצביע על דבר מסוים ולהגיד 'זה עץ חום'. אבל האם זה אומר שהעץ שלי הוא כמו העץ שלך? לא יודע, ויכול להיות שהעץ שלך הוא בכלל אחר – אבל אין שום דרך לדעת מהו הדבר הפנימי שלו אתה קורא עץ. גם עבור אנשים שעוסקים בפיזיולוגיה של המוח, שמבחינתם הבעיה הזו נקראת 'הבעיה הפסיכו-פיזית', נראה שאין פתרון הנראה לעין. כל זמן שלא נוכל להרגיש הרגשות אחד של השני או את העיניים אחד של השני, אז לא נוכל להגיד משהו בעניין.

לסיכומו של עניין, מה שהאדם מרגיש בתוכו זה באיזה דברים רוחניים, למרות שהמסרים שמוסרים על העניין הם גשמיים. משום כך, אפשר לומר שמתיקות של תפוח היא 'כמו מתיקות איזה סברא עמוקה'. כשאדם אומר 'זה מתוק', הרי שההרגשה של המתוק נובעת מתוך תפיסה רוחנית דווקא כוללת של מהו דבר מתוק. זאת אומרת שאני יכול להרגיש כל מיני דברים, לחוש כל מיני תחושות של מתוק, ולתרגם אותם באופן רוחני די דומה. למשל, בוודאי שהחוש שמודד מנגינה מתוקה והחוש שמודד שוקולד מתוק הוא לא אותו חוש, וזה אפילו לא עובר לאותו מרכז במוח – יש אזור אחד של שמיעה ואזור אחר של טעם, אבל בסופו של דבר הם ממשיכים הלאה ועושים מעין דו"ח, ואומרים: זה היה נעים, זה היה מתוק – ולכן אפשר לומר 'מתוק' על שיר, על פרצוף של חיה קטנה, ועל כל מיני דברים אחרים – ומהצד הזה

חיצונית. באופן עקרוני אחת הדרכים לענות על השאלה הזו היא לבחון האם הדברים הם עקביים או לא. ובאמת, מהצד הזה אם אדם חולם חלום בהמשכים אז הוא במצב קשה. אם למשל אדם חולם שהוא מלך אלבניה, ומתברר שהוא הנכד של המלך שנקרא זוג הראשון – ואם זה חלום ממושך, אז אולי בעצם זה כבר הופך להיות אמיתי או מציאותי. בכל אופן, בעיניי זה מעניין לחשוב על האפשרות שמה שאדם חושב וחולם עליו במיטתו בלילה הוא העולם האמיתי, ואילו העולם שבו הוא חי ביומיום הוא למעשה העולם הדמיוני שאותו הוא חולם.

צלצולים באוזניים, שיהיו לו הבזקים בעיניים, וגרוע מכך – שתהיה לו הנאה או עונג, וכל זה הוא רק מבחינה פנימית אצלו.

אם כן, מה שאדמו"ר הזקן טוען כאן זה שמה שאנחנו יודעים על העולם זה שיש לאדם חוויות, אבל אנחנו לא יודעים אם בכלל יש עולם. אחת השאלות שקשורות לעניין הזה היא השאלה איך אדם יודע אם הוא ישן או ער? באופן בסיסי, כשאדם ישן הוא חולם, וכשהוא מתעורר לאחר מכן הוא מחליט: זה לא היה ממשי וזה כן ממשי. אבל לפי מה אדם מחליט מה ממשי ומה לא? למעשה, זו שאלה שלפעמים משגעת אנשי מדע ופילוסופיה, ואין ממש פתרון להוכחת קיום של מציאות

גיליון שבועי עם ביאורי חסידות של הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ זצ"ל

הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ זצ"ל, שנודע במהלך השנים בשל פירושו לתלמוד, היה גם מורה לחסידות. סגנונו הקולח, ישיר והפשוט, מבקש לבאר את תורת החסידות העמוקה באופן נהיר ורלוונטי מתמיד. במשך כשישים שנה מסר הרב שיעור שבועי בחסידות, "חוגי חן למשנת חב"ד", אשר עסק בספרי היסוד של תורת חב"ד.

בגיליונות השבועיים מובאים ביאורים על ספרי 'תורה אור' ו-'ליקוטי תורה', שהם קבצי מאמרי חסידות מעמיקים מאת ר' שניאור זלמן מליאדי - בעל התניא ומייסד חסידות חב"ד - על פי סדר פרשות השבוע. בשיחה חיה ובחן, מבאר הרב את מושגי היסוד והשקפתה של החסידות, ומכניס את פנימיותם של המאמרים אל תוך עולמם ונפשם של הלומדים. השיעורים והגיליונות מכוונים להאיר ולעורר את השומעים לחיות, התלהבות וכנות בעבודת ה'; לתפילה, התמסרות ודבקות בקב"ה.

נשמח לתרומה עבור
המשך הפצת הגיליונות!
תרומה מומלצת: 2 ₪

לקבלת גיליון
שבועי דיגיטלי

המעוניין לקבל את הגיליון בכל שבוע, מודפס או דיגיטלי, מוזמן ליצור קשר:

TalmideiHarav@gmail.com | 055-663-1275

מרכז שטיינזלץ
למד את עמי

